

XI – XV ASRLARDA ANGLIYA

Sattorov Firdavs Ulug'bek o'g'li

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Tarix yo'nalishi talabasi

Tel: +998919058632

e-pochta sattorovfirdavs1601@gmail.com

Akromov Sanjar Muzaffar o'g'li

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Tarix yo'nalishi talabasi

Tel: +998978482003

E -pochta sanjarakramov105@gmail.com

Xusanov Jasurbek Abduxalil o'g'li

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Tarix yo'nalishi talabasi

Tel: +998994167403

E – pochta jasurxusanov26@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada XI - XV asrlarda Angliyada sodir bo'lgan voqeaalr, Normandlarning Angliyaga hujum va uning oqibatlarini, Jons solig'ining joriy qilinishi, Lankastyerlar sulolasi va Yorklar sulolasi o'rtasidagi Qizil va oq gullar urushi, ingliz millatining tashkil topishi haqida ma'lumot beradi.*

Kalit so'zlar: *Angliya, Normandiya, Vilgelm I, Buyuk erkinlik xartiyasi, Richard I Sheryurak, Parlament, yomenlar, Viklef, Qizil va Oq gul urushi, Genrix VI, Lankastyerlar, "Kenterberi hikoyalari", V.Kekston.*

Аннотация: *В данной статье представлены сведения о событиях, происходивших в Англии в XI – XV веках, нападении норманнов на Англию и его последствиях, введении налога Джонса, Войне красных и белых цветов между династией Ланкастеров и Йорков. династии и формирование английской нации.*

Ключевые слова: *Англия, Нормандия, Вильгельм I, Великая хартия свободы, Ричард I Шерриук, Парламент, Йомен, Вайклеф, Война Красной и Белой розы, Генрих VI, Ланкастерцы, Кентерберийские рассказы, У. Кэкстон.*

Annotation: *This article provides information about the events that took place in England in the 11th - 15th centuries, the Norman attack on England and its consequences, the introduction of the Jones tax, the War of the Red and White Flowers between the Lancastrian dynasty and the York dynasty, and the formation of the English nation.*

Keywords: *England, Normandy, William I, Great Charter of Liberty, Richard I Sherryuk, Parliament, Yeomen, Wyclef, War of the Red and White Roses, Henry VI, Lancastrians, The Canterbury Tales, W. Caxton.*

Angliyaga 1066-yil 15-oktyabrida Normandiya gertsogi Vilgelm 15 ming kishilik ritsarlardan iborat qo'shin bilan bostirib kirdi⁷. Uzoq janglardan so'ng shu yilning 25-

⁷ Salimov T,O', Jahon tarixi (Yevropa mamlakatlari V-XV asrlarda), Toshkent, B – 166.

dekabrida Vilgelm I⁸ nomi bilan Angliya qiroli deb e'lon qilindi. Yangi qirolni tan olmaganlar yerlari musodara qilinib, o'zlari o'z yurtidan badarg'a qilindi. Normandlar istilosiga qarshi Angliya shimolida ikki qo'zg'olon (1068- va 1071-yillarda) shafqatsizlik bilan bostirildi. Bu bilan fransuz-normand hokimiyati uzil-kesil mustahkamlandi.

Vilgelm tomonidan 1086-yili yer egaligining hajmini aniqlash maqsadida aholini ro'yxatga olish o'tkazildi. Bu xalq orasida — Dahshatli sud kitobi nomini oldi. Qirol hokimiyatining kuchayishi ingliz savdogarlarini yaxshi foyda olishiga imkon yaratdi. Ingliz savdogarlarga normandiya va Flandriya bilan savdo-sotiq qilish imkoniyati yaratildi. Flandriyaga ko'p miqdorda jun-tovar tashila boshlandi. Jun kelajakda butun ingliz xalq ho'jaligining rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etdi. Vilgelm I ning vorislari Genrix I (1100-1135) va Genrix II (1154-1189) davrida ko'plab sohalarda, jumladan, sud sohasida islohot o'tkazildi⁹. XIII-XIV asrlarda ingliz maslahatchilari sudi asta-sekin rivojlanib bordi. Maslahatchi guvohlar ayblanuvchini qoralaydigan yoki oqlaydigan hukm chiqaruvchi maslahatchilarga, maxsus sud hakami a'zolariga aylandilar Genrix II vorislari Richard I Sheryurak (1189-1199)¹⁰ va Ioan Yersiz (1199-1216) davrida qirol hokimiyati zaiflashib qoldi. 1215- yilning yozida Ioan Ersizga qarshi qo'zg'olon ko'tarildi. Eng yirik baronlar qo'zg'olonga rahbarlik qildilar. Ammo qo'zg'olonga ko'pgina ritsarlar, Shuningdek London shaxri ham qo'shildi. Qirol Ioan Qo'zg'olonchilarga asir tushadi va 1215- yilning 15-iyunida Buyuk Erkinlik xartiyasiga imzo chekishga majbur bo'ladi. Xartiya lotin tilida tuzilgan 63 moddadan iborat katta siyosiy hujjat edi¹¹. Ushbu hujjat asosan baronlar va feodallar manfaatiga ko'proq xizmat qilsada o'sha davr qonunchiligi uchun ancha ilgari ketish holati deb baholash mumkin.

XIII asrda Angliyaning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishi. Aynan shu asrda Angliyada movutsozlik rivojlandi, bu o'z navbatida junga bo'lgan talabni orttirib, qo'ychilikni rivojlanishiga zamin yaratdi. Angliyada dehqonchilikni rivojlanishi natijasida bug'doy yetishtirishda katta muvaffaqiyatga erishdi, hatto Yevropa bozorlariga eksport qilish imkoniyatini berdi. Demak, bu nafaqat ichki bozorni balki tashqi bozorni ham rivojlanishiga olib keldi. XIII asrlarda Angliya shaharlari soni XI asrga nisbatan 50 foizdan ortiqqa ko'paydi. Shu davr ichida shahar aholisi 5 foizdan 15 foizga ortdi.

Angliyada Parlamentning shakllanishi. Ioan Yersiz Buyuk erkinlik xartiyasiga imzo chekkani bilan uni bajarishni umuman xohlamas edi. Chunki bu hujjat qisman bo'lsa-da qirollar hokimiyatini cheklar edi. Natijada hokimiyat uchun kurashlar avj olishi natijasida 1265-yil mamlaktda parlament joriy etildi. Parlamentni joriy qilishda kelib chiqishi asli fransuz bo'lgan, inglizlar orasida katta mavqega ega Simon de Manfor katta ahamiyat kasb etdi. Qirol Eduard I davridan parlament (1295 - yildan) muntazam chaqirib turiladigan bo'ldi. 1297-yildan parlamentga soliqlarni tasdiqlash huquqi berildi. Qirol Eduard III (1327-

⁸ William I Fotih (William the Conqueror) (1027/28, Falez, Fransiya — 1087.9.9, Ruan) — ingliz qiroli (1066-yildan). Normandiya sulolasidan, Normandiya gersogi (1035-yildan). 1066-yilda normand, fransuz va italyan feodallaridan tuzilgan qo'shin bilan Angliya qirg'oqlariga tushgan va Gastings shahri yaqinida qirol Harold II ning ingliz-sakson qo'shinlarini yengib, ingliz qiroli bo'lgan. Barcha feodallarni bevosita qirolga vassallik qaramligini o'rnatgan

⁹ Salimov T.O', Jahon tarixi (Yevropa mamlakatlari V-XV asrlarda), Toshkent, B – 167-168.

¹⁰ **Richard I sher yuragi** (1157-1199) - ingliz qiroli va Plantagenet sulolasidan general. Bundan tashqari, uning taniqli bo'lmagan taxallusi ham bor edi - Richard Ha-va-Yo'q, bu uning lakonik ekanligini yoki uni bu yoki boshqa tomonga egish osonligini anglatardi.

¹¹ Qosimov E, Nuriddinov E, Mulladjanova R, Jahon tarixi qadimgi va o'rta asrlar davri, Toshkent, B – 388-389.

1377)¹² davrida parlament deyarli har yili chaqirilgan. 1343 -yildan boshlab parlament ikki palataga bo'ldi. Yuqori palata lordlar palatasi deb atalib, u ruhoniylordlar, arxiyepiskoplar, yepiskoplar, eng yirik monastirlarning abbatlari va baronlardan iborat bo'lgan. Pastki yoki Umum palata esa grafliklarning vakillari bo'lgan ritsarlar va shaharliklardan iborat bo'lgan.

Jon solig'i. Yuz yillik urushdagi muvaffaqiyatsizliklar munosabati bilan XIV asrning 60- va 70- yillarida Angliyaning ahvoli mushkullashdi¹³. Yomenlar yurishlarda qatnashishganligi tufayli ingliz feodallari Kresi va Puate yonida erishgan ajoyib g'alabalar zamoni tugab, endi ular birin-ketin mag'lubiyatga uchray boshladilar. Fransiyadan o'ljalar kelish o'rniga, urush endi yangidan-yangi xarajatlar qilishni talab qilardi. Ingliz hukumati parlamentdan soliqlarni oshirishni so'rashga majbur bo'ladi. 1377- yilda, yangi qirol Richard II (Eduard III ning nevarasi) idora qila boshlagan dastlabki yilda parlament jon solig'i joriy qildi¹⁴. Bunday soliq Angliyada ilgari hech qachon bo'lmagan edi.

14 yoshli va undan yuqori har bir erkak va ayol, mulkiy ahvolidan qat'i nazar, bu soliqni to'lashga majbur edi. Qarilar va o'smirlar ko'p bo'lgan katta oilalarda yangi soliq yig'indisi katta summani tashkil qilardi. Jon solig'i dehqonlar ommasi gardaniga og'ir yuk bo'lib tushdi. Bu soliq qishloqda o'ziga qarshi chuqur qahr-g'azab qo'zg'ab, ingliz dehqonlarini 1381-yilgi qo'zg'olonga yetaklagan so'nggi bahona bo'ldi.

Viklef va lollardlar. Qo'zg'olondan avvalgi yillarda ingliz qishlog'ida va'zxonlar paydo bo'lib, ular o'zlarini «faqir poplar» deb atardilar. Bular ingliz cherkovining mashhur reformatori Jon Viklefning shogirdlari edilar. Pop va Oksford universitetining professori Jon Viklef (1320-1384)¹⁵ XIV asrning 60-70- yillarida cherkovni reforma qilish kerak, degan talab bilan chiqdi. Cherkov papasiz yashay olmaydi va papa hokimiyati qirollik hokimiyatidan yuqori turishi lozim degan o'rta asr katolizmi ta'limotini J.Viklef rad qildi. Papa Angliyadan hiroj olish uchun hech qanaqa haq-huquqqa ega emasligini Viklef isbotlab berdi. «Qirol qirollikni papa nomidan emas, balki bevosita xudoyi taolo nomidan o'z qo'lida tutib turadi» - derdi¹⁶ Viklef o'sha zamondagi feodal huquqini o'zicha talqin qilib. So'ngra u, cherkovning g'oyat katta yer boyliklariga qarshi chiqib, cherkov yerlarini sekulyarivatsiya qilish (davlat ixtiyoriga olish) to'g'risida hukumatga tavsiyanoma berdi.

Viklef diniy marosimlarni dabdabali qilib o'tkazishga qarshi chiqib, ibodat mahalida va'zxonlikni kuchaytirishni tavsiya etdi. U tavrotni ingliz tiliga tarjima qilib, ibodatni ham milliy, ham ingliz tilida qilishni zarur deb hisobladi (o'rta asrlar davrida Yevropaning

¹² **Edvard I Longshanks** (inglizcha: *Edward I "Longshanks"*; 1239 yil 17 iyun - 1307 yil 7 iyul) - Plantagenetlar sulolasidan 1272 yildan Angliya qiroli. U qirol Genrix III ning to'ng'ich o'g'li bo'lib, otasi hukmronligi davrida siyosiy intrigalarda, jumladan, ingliz baronlarining ochiq qo'zg'olonida qatnashgan. 1259 yilda Edvard Oksford shartlarini qo'llab-quvvatlovchi baron islohoti harakatiga qisqa vaqt ichida qo'shildi. Otasi bilan yarashganidan so'ng, u baronlar urushi deb nomlanuvchi keyingi qurolli mojaro paytida unga sodiq qoldi. Lyues jangidan so'ng, Edvard isyonchi baronlarning garoviga aylandi, biroq bir necha oydan keyin qochib ketdi va Simon de Montfortga qarshi urushga qo'shildi

¹³ Qosimov E, Nuriddinov E, Mulladjanova R, Jahon tarixi qadimgi va o'rta asrlar davri, Toshkent, B – 389-390.

¹⁴ Osha joyda, B – 389.

¹⁵ **Jon Uiklif (Wycliffe)** (ing. *Jon Wycliffe, Wycliffe, Wycliffe, Wickliffe*; 1320 yoki 1324 - 31 dekabr 1384) - ingliz sxolastik faylasufi, ilohiyotchi, Bibliya tarjimoni, islohotchi va Oksford universiteti seminarasi professori, ruhoniylar. U 14-asr Rim-katolik ruhoniylari orasida eng nufuzli dissidentlardan biri bo'lib, islohotning asosiy peshvarlaridan biri sanaladi

¹⁶ Qosimov E, Nuriddinov E, Mulladjanova R, Jahon tarixi qadimgi va o'rta asrlar davri, Toshkent, B – 390-391.

hamma yerida qabul qilinganidek, cherkovlarda faqat lotin tilida ibodat qilinardi). Viklefning chiqishi mafkura jihatdan katta ahamiyatga ega bo'ldi. Viklef XVI asrda Yevropada yuz bergan Yevropa reformatsiyasi muxlislaridan biri edi. Ammo uning traktat (ilmiy asar)lari siyosiy jihatdan ham katta ahamiyat kasb etdi. Yuz yillik urush mahalida Angliya papalikka nisbatan g'oyat dushmanlik munosabatlarida bo'ldi, bu vaqtda fransuz qirollari ta'sirida bo'lgan Avinon papalari Angliyaga qarshi fransuz hukumatiga har qanaqa qilib bo'lsa ham yordam berardilar. Viklefning papalikka qarshi qilgan va'z'lari va yozgan adabiy asarlari shuning uchun ham ayniqsa aktual edi. XIV asr o'rtasida, Eduard III¹⁷ qirolligi davrida parlament maxsus nizom qabul qilib, unda sud-cherkov ishlari yuzasidan papaga shikoyat arizasi bilan murojaat etish man etildi. 70-yillarda ingliz hukumati nihoyat papaga hiroj to'lashdan voz kechdi, holbuki bu hiroj Rimga Ioann Yersiz zamonidan buyon to'lab kelinar edi. Urush olib borish uchun mablag'ga muhtoj bo'lgan hukumat cherkov yerlarini sekulyarizatsiya qilishga tayyor edi. Qirollikdagi barcha yerlarning taxminan uchdan bir qismini tashkil etgan ingliz cherkovining g'oyat ulkan mulklariga dvoryanlar (lordlar ham, ritsarlar ham) ko'pdan havas qilib kelardilar. Viklef islohoti London shahari aholisi orasida ham zo'r shuhrat qozondi.

Qizil va Oq gul urushi. Xalq ommasining Lankastyerlar sulolasiga bo'lgan nafratidan foydalangan gertsog Yorkskiy tarafdorlari mumkin qadar tezroq hokimiyatni o'z qo'llariga olishga intildilar. Genrix VI betobligi sababli 1455- yilda Richard Yorkskiy qirollik regenti deb e'lon qilindi¹⁸. Biroq Lankastyerlarning muxlislari (qoloq g'arb va janubi-g'arb ularning asosiy tayanch joylari edi) tez orada Richard Yorkskiy regentlik vazifasidan chetlatdilar. Xuddi shu yili Lankastyerlarning Yorklarga qarshi boshlagan urushida dastlab Lankastyerlar tarafdorlarining qo'li baland keldi. Boy berilgan janglardan birida, 1460-yilda Richard Yorkskiy o'ldirildi¹⁹. Richard Yorkskiyning boshi tanasidan judo qilinib, qog'oz toj kiydirilgan kallasi York shahrining qo'rg'on devorlaridan biriga osib qo'yildi. Ammo o'ldirilgan Richard Yorkskiyning o'g'li Eduard Yorklar to'dasiga boshchilik qildi, u lankastyerlarni 1461- yilda ikki marta mag'lubiyatga uchratib, Londonni bosib oldi va o'zini Eduard IV nomi bilan qirol deb e'lon etdi. Genrix VI esa Tauer zindoniga qamab qo'yildi.

Ingliz millatining tarkib topa boshlashi. XIV-XV asrlarda Angliyada ingliz millatining tarkib topa boshlashi uchun shart-sharoit vujudga kelmoqda edi. Hudud va iqtisod umumiyligi ana shu vaqtlarda endi yetarlicha aniq namoyon bo'ldi. XIV-XV asrlarda Angliyada keng milliy bozor tashkil topib London mamlakatdagi savdo-sotiq oborotlarining kattagina qismini o'ziga jalb qilgan edi. XIV-XV asrlarda ingliz adabiy tilining rivoji katta yutuqlarni qo'lga kiritgan edi; ingliz adabiyoti jahonga nom chiqargan bir qancha ajoyib asarlar berdi²⁰. 1066- yilgi normandlar istilosidan boshlab, avvalgi paytda ingliz

¹⁷ **Edvard III**, *Edvard III* (inglizcha Edvard III ; 1312 yil 13 noyabr — 1377 yil 21 iyun) — Plantagenetlar sulolasidan 1327 yildan Angliya qiroli , qiroli Edvard II va Fransiya qiroli Filipp IV ning qizi Izabellaning o'g'li . O'zining otasi Edvard II frantsiyalik Izabella va Rojer Mortimer tomonidan ag'darilganidan keyin ingliz taxtiga o'tirdi . Rasmiy ravishda, bu davrda Angliyani 4 episkop, 4 graf va 6 barondan iborat kengash boshqargan, ammo haqiqiy hukmdor Mortimer, Edvardning onasining sevgilisi edi. 1330 yilda Edvard qatl etilgan Mortimerni ag'darib tashlashga muvaffaq bo'ldi va Izabella suddan chetlashtirildi. Shundan so'ng Edvardning mustaqil hukmronligi boshlandi.

¹⁸ Salimov T,O', Jahon tarixi (Yevropa mamlakatlari V-XV asrlarda), Toshkent, B – 190-191.

¹⁹ Osha joyda, B – 191.

²⁰ Qosimov E, Nuriddinov E, Mulladjanova R, Jahon tarixi qadimgi va o'rta asrlar davri, Toshkent, B – 399.

jamiyatining turli milliy tarkib aks ettirgan ikki tildan foydalanib kelindi. Qirol saroy zodagonlarining katta bir qismi fransuz tilida so'zlashardilar. Aholining asosiy ommasi - dehqonlar va shaharliklar, o'rta va mayda feodallar ingliz tilida gaplashardilar. Ingliz tili yana bir qancha lahja (sheva)larga bo'lingan bo'lib, ular orasida London shevasi yetakchi sheva edi. Qonunlar (farmonlar) fransuz tilida tuzilardi, yuristlar sud ishlarida ana shu fransuz tilidan foydalanardilar, maktablarda dars berishda fransuz tili lotin tili bilan birgalikda qo'llanilardi. Aholi ko'pchiligining tili bo'lgan ingliz tili fransuz tilini xonadon hayotidan ham, jamiyat hayotidan ham asta-sekin siqib chiqardi.

1258- yildayoq qirol Genrix III Angliya aholisiga ingliz tilida (london shevasida) bayonnoma bilan murojaat qilishi lozim bo'ldi. 1362-yilda Eduard III London shaharining petitsiyasiga javoban, «fransuz tili uncha ma'lum bo'lmaganligi» tufayli, sudlardagi ishlar ingliz tilida olib borilsin, deb qaror chiqardi. XIV asrning ikkkichi yarmida Angliyada eng yirik asarlar paydo bo'lib, ularda London shevasi asosida rivojlangan ingliz tili o'ziga xos barcha lug'aviy-grammatik xususiyatlari bilan milliy adabiy til sifatida maydonga chiqdi. Viklefning inglizcha asarlaridan tashqari, mashhur shoir Jefri-Choserning (1340- 1400)²¹ asarlari, xususan uning XIV asr oxirida (90- yillar) yozilgan «Kenterberi hikoyalari» ingliz adabiy tilining shakllanishida katta ahamiyat kasb etdi. «Kenterberi hikoyalari» optimizm, nozik yumor, xalq ommasiga xayrixohlik bildirish va hokim feodallar sinflari vakillarini esa satirik , masxara qilish ruhi bilan sug'orilgan. "Choser ijodi Renessans (yoki Uyg'onish) davri yangi madaniyatining vujudga kelishidan iborat bo'lib, bu yangi madaniyat Angliyada Italiyaning Uyg'onish davri madaniyati bilan deyarli bir vaqtda ravnaq topdi. XV asrdagi ingliz madaniyatni rivojlantirishda Vilyam Kekston (1422-1491)²² katta ahamiyat kasb etdi. Kekston savdogar, tarjimon, matbaachi va noshir bo'lgan edi. Angliyada kitob chop etish shu odam nomi bilan bog'langan (1477 yildan). Kekston 100 ta kitob bosib chiqargan, bu kitoblarning ko'pchiligi ingliz tilida edi. Shular orasida Choserning —Kenterberi hikoyalari, lotin klassiklari Sitseron, Ovidiy va Vergiliyning inglizcha tarjimalari, Ezop masalalari va boshqalar bor edi.

Xulosa. XIV-XV asrlarda Angliyada keng milliy bozor tashkil topib London mamlakatdagi savdo-sotiq oborotlarining kattagina qismini o'ziga jalb qilgan edi. XIV-XV asrlarda ingliz adabiy tilining rivoji katta yutuqlarni qo'lga kiritgan edi; ingliz adabiyoti jahonga nom chiqargan bir qancha ajoyib asarlar berdi. 1066 yilgi normandlar istilosidan boshlab, avvalgi paytda ingliz jamiyatining turli milliy sostavini aks ettirgan ikki tildan foydalanib kelindi. Qorol saroy zodagonlarining katta bir qismi fransuz tilida so'zlashardilar. Aholining asosiy ommasi - dehqonlar va shaharliklar, o'rta va mayda feodallar ingliz tilida gaplashardilar. Ingliz tili yana bir qancha lahja (sheva)larga bo'lingan

²¹ **Geoffrey Chaucer** (talaffuzi: *Jeffri Choser*; tax. 1340-yillar – 1400-yil 25-oktyabr) – ingliz shoiri va yozuvchisi „*The Canterbury Tales*“ („Canterbury hikoyalari“) asari bilan tanilgan. Chaucer *Westminster abbatligidagi* „Shoirilar burchagi“ deb nomlangan joyga dafn etilgan ilk yozuvchidir. U, shuningdek, *faylasuf* va *astronom* sifatida ham shuhrat qozonib, o'n yashar o'g'li Lewis uchun „*A Treatise on the Astrolabe*“ („Usturlab haqida risola“) ilmiy asarini yozgan. Yozuvchilikdan tashqari, byurokrat, saroy amaldori, *diplomat* va parlament a'zosi o'laroq faoliyat yuritgan.

²² **Uilyam Kakston**, shuningdek, **Kakston** (*William Caxton*; taxminan 1422, *Kent* - 1491, *Vestminster*) 1470-yillarda Londonda *Vestminster Abbey* yaqinida birinchi *bosmaxonaga asos solgan ingliz* kashshof noshir edi. Birinchi aniq sanasi bosilgan ingliz kitobi "*Filosoflar so'zlari*" (1477) bo'lib, undan keyin *Shoser*, *Boethius*, *Ovid*, *Virjil*, *Bokkachcho* asarlari, ko'plab ritsarlik romanslari va nihoyat *T. Maloryning* "*Le Morte d'Artur*" kitobi.

bo'lib, ular orasida London shevasi etakchi sheva edi. Qonunlar (farmonlar) fraktsuz tilida tuzilardi, yuristlar sud ishlarida ana shu fransuz tilidan foydalanardilar, maktablarda dars berishda fransuz tili latin tili bilan birgalikda qo'llanilardi. Aholi ko'pchiligining tili bo'lgan ingliz tili fransuz tilini xonadon hayotidan ham, jamiyat hayotidan ham asta-sekin siqib chiqardi. 1258 yildayoq qirol Genrix III Angliya aholisiga ingliz tilida (london shevasida) bayonnoma bilan murojaat qilishi lozim bo'ldi. 1362 yilda Eduard III London shaharining petitsiyasiga javoban, «fransuz tili uncha ma'lum bo'lmaganligi» tufayli, sudlardagi ishlar ingliz tilida olib borilsin, deb qaror chiqardi. XIV asrning ikkkichi yarmida Angliyada eng yirik asarlar paydo bo'lib, ularda London shevasi asosida rivojlangan ingliz tili o'ziga xos barcha lug'aviy-grammatik xususiyatlari bilan milliy adabiy til sifatida maydonga chiqdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Salimov T.O', Jahon tarixi (Yevropa mamlakatlari V-XV asrlarda), Toshkent, "Unoversitet", 2014 – yil, 166-190 b.
2. Qosimov E, Nuriddinov E, Mulladjanova R, Jahon tarixi qadimgi va o'rta asrlar davri, Toshkent, 2013 – yil, 388-400 b.
3. Firdavs Ulug'bek o'g', S. (2023). SALJUQIYLAR SULOLASINING O'RTA OSIYODA TUTGAN O'RNI VA SIYOSIY TARIXI HAQIDA. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi* , 3 (1), 71-76.
4. Семенов В. Ф. Ўрта асрлар тарихи. Педагогика институтлари учун. – Т.: Ўқитувчи, 1973.
5. Қурбонғалиева Р. Ўрта асрлар тарихи. Ўқув-методик қўлланма. – Т.: Ўқитувчи, 1991.
6. Firdavs Ulug'bek o'g', S. (2023). SIVILIZATSIYA TUSHUNCHASI MOHIYATI VA MAZMUNI “SHAHAR” TARIXIY TUSHUNCHASINI ANGLASHDAGI ILMIY USLUBIY YONDASHUVLAR: 2-QISM 1 JIM 2023-YIL AVGUST. *Eng yaxshi intellektual tadqiqotlar* , 2 (1), 80-88.
7. Горелов М. Датское и нормандское завоевание Англии в XI веке. – СПб: Алтейя. Историческая книга, 2007.